

Zpráva rtm. Josefa Fiřta o veřejném mínění v protektorátu v letech 1939–1944

Tomáš Jakl

FOTO: NA Praha

Přehlídka *Waffen-SS* na Václavském náměstí v Praze.

Předkládaný dokument formuloval mezi druhým a dvanáctým prosincem roku 1944 ve Velké Británii rotmistr telegrafního vojska Josef Fiřt. Zachytil v něm svá pozorování o vývoji veřejného mínění a působení propagandy německých okupantů na českém území od března 1939 do května 1944, kdy Josef Fiřt, spolupracovník paravýsadku BARIUM, odjel jako příslušník protektorátního Vládního vojska do Itálie. V Itálii zběhl k italským partyzánům a poté se přes Švýcarsko dostal k čs. armádě na Západě.

Dvanáctého prosince 1944 byla jeho relace zařazena mezi zprávy, kterými byli čelní představitelé československého odboje v zahraničí

EDIČNÍ POZNÁMKA

Jeden ze dvou známých exemplářů Fiřtovy zprávy se nachází v Národním archivu, ve fondu Ministerstvo vnitra – Londýn.¹ Zde je uveden i krátkým formálním průvodním dopisem 2. oddělení Hlavního velitelství čj. 1270 taj. – 2. odd. 1944 z 12. prosince 1944, který v této edici vypouštíme. Z jeho rozdělovníku však vyplývá, že byl adresován do vlastních rukou předsedy vlády, na ministerstvo zahraničních věcí k rukám státního ministra Huberta Ripky a do vlastních rukou ministra vnitra Juraje Slávika.

Další exemplář je uložen ve Vojenském ústředním archivu – Vojenském historickém archivu, ve fondu 37, mezi materiály londýnského MNO k přípravě všeobecného povstání doma.² Zde je uložena pouze příloha, bez průvodního dopisu. Patrně jde o torzo původní signatury 37-1/50, kterou ve vztahu k Josefu Fiřtovi bez bližšího určení uvádí kartotéka Archivu bezpečnostních složek.³ Signatury 37-1 až 37-6 fondu 37 byly před rokem 1998 rozmanipulovány a proskartovány.⁴

Oba exempláře jsou identické průklepy téhož strojopisu. Text edice byl ponechán v co největší míře věrný originálu, včetně určitých pravopisných zvláštností. Opraveny byly pouze zjevné překlepy, zkratky byly rozepsány a závorky sjednoceny do podoby závorek kulatých. Podtržení částí textu je převzato z dokumentu. Editorské vsuvky jsou ohrazeny závorkami hranatými.

1 Národní archiv (dále NA), fond Ministerstvo vnitra – Londýn, k. 244, sig. 2-59-28, Zpravodajské informace – zprávy z domova, s. 475–482.

2 VÚA–VHA, fond 37, k. 2, sig. 37-2-5, Příprava převratové organizace v čs. republice.

3 Laskavé sdělení Archivu bezpečnostních složek (dále ABS) čj. ABS 5109/2013 BAC ze dne 6. 1. 2014.

4 VÚA–VHA, fond 37, inventární soupis, s. 1. Třetí exemplář zprávy, v anglickém překladu, anonymizovaný a s vypuštěnou pasáží o Židech, poskytnutý 12. ledna 1945 čs. exilovým ministerstvem zahraničních věcí britskému velvyslanci u čs. exilové vlády v Londýně, se nachází v The National Archives, Kew, sig. FO 371/47115.

informování o dění doma. V této sérii dokumentů je do značné míry výjimečná. Většinu ostatních zpráv tvoří depeše domácího odboje, u kterých můžeme předpokládat redakci širším okruhem osob s ne zcela dešifrovatelnými autorskými podíly. Tyto texty jsou navíc pro nebezpečí nepřátelského odposlechu zatíženy nutností vyjadřovat se obezřetně, v náznacích, za použití krycích jmen a ve více či méně srozumitelných jinotajích. Další skupinu představují výpovědi návštěvníků protektorátu, většinou cizinců, zachycené a přetlumočené čs. diplomaty v neutrální cizině. Určitou část dokumentů v této sérii tvoří i texty spojenecké provenience. Fiřtův text se vymyká tím, že jeho autor je znám, po celou dobu, ke které se vyjadřuje, v protektorátu žil, a současně mohl text formulovat svobodně ve Velké Británii. Autor se dotýká klíčových témat, jako je recepce odboje protektorátní

veřejností – zde stojí za pozornost především různé interpretace důvodů likvidace Reinharda Heydricha, s přesahem prakticky do současnosti – dále otázkám politického programu pro dobu po osvobození, vztahu ke Slovensku, sudetským Němcům i Židům.

Jeho relace je velmi cenná. Je formulována bez kontaminace znalostí výsledku války, včetně například neznalosti o rozsahu a metodách holokaustu. Josef Fiřt kupříkladu automaticky přepokládá, že Židé se po válce vrátí. Dovození z toho, že průmyslová likvidace milionů lidských bytostí, k níž v té době bez publicity docházelo, byla pro něj prostě nepředstavitelná. Při kritice a interpretaci textu je nutné vzít v úvahu levicové sympatie autora, případně také jeho generační a stavovské hledisko, nicméně i tak zůstává zpráva Josefa Fiřta velmi zajímavým vzhledem do protektorátní atmosféry.⁵

Zpráva rtm. Josefa Fiřta o veřejném mínění v protektorátu v letech 1939–1944

Národní archiv, fond Ministerstvo vnitra – Londýn k 244 2-59-28, Zpravodajské informace – zprávy z domova.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv, fond 37, karton 2, signatura 37-2-5.

[12. prosince 1944]

Příloha k čj. 1270 taj. –2. odd. 1944.

Rotmistr telegrafního vojska Josef Fiřt, Vládního vojska.

Byl zapojen do podzemní organizace ve východních Čechách.

Předložil spontánně, bez otázek a výslechu.

Všeobecně: Okolnost, že lid doma měl v prvním čase okupace skutečný dojem, že byl zrazen, že republika byla spouštěna, snažili se Němci vysvětlit tak, jako by tomu bylo trochu jinak; jako by lid, národ, byl zrazen republikou.

Na událostech kolem uzavření vysokých škol se Němci přisvědčili, že je lepší se snažit zmocnit se mozku našeho, vždy spíše chladně usuzujícího, malého člověka a přes dělníka, nebo dělníkem umlčet inteligenci.

Šli na to celkem dobře. Methody a zkušenosti ze své vlastní „revoluce“ použili i u nás. Začalo se velmi hlasitě a rozsáhle hovořit o sociální spravedlnosti, přeháněla se úzkostlivě péče o zásobování, do továren se podlouzně propašovala slova „jak Němci s fabrikantem točí“, zdánlivý nezáměr o naši samosprávu někde měl dokázat, že se jim o problém český vůbec nejedná, že oni potřebují vyhrát svou válku a víc nic. Ve skutečnosti tím zabíli Němci druhou mouchu: zastřeli fakt, že pokus o úplné ovládnutí našeho života mocí je jednak marný, jednak nebezpečný. Německý četník je zbytečně všude dobře vidět, před ním se mlčí a jeho zpupná tvář svádí k ráně, i když mluví sebesouseději.

„Služte nám tak, abyste to ani mnoho nepozorovali, mějte při tom zdání určité autonomie. Strpíme vám při tom i trochu neškodné šušky.“

Nelze tvrdit, že se jim [to] do jisté míry nepodařilo. Padesátihaléřové přídavky k hodinovému platu působily, začínající persekuce židů lidem lichotily (i když s nimi přímo nesouhlasili a bylo těžko vysvětlovat, že židovské majetky se tak jako tak nedostanou do rukou českých), naivní pocit, že „konečně teď máme všichni stejně“ (stejně málo), vojenské úspěchy Němců, to všechno způsobilo, že první bolest se pomalu měnila v resignaci. A teprve nyní se pomalu mohly objevovat hlízy skutečného kolaboracionismu, protože měly zdánlivou oporu: „ne, podívejte se, oni ti Němci přece mají v leccem pravdu atd.“ U lidu dole se velmi často tak hovořilo.

Určitou zastávku, dočasně přerušeni na cestě dolů, znamenal až říjen 1941. V Praze se stříleli vlastenci, o nichž až dosud lid nevěděl, že je vůbec má. Tady se Němci projevili a naše inteligence poznala, že Němci strpí opravdu jen neškodnou šuškanou. Střílelo se v Brně a už prý i v Pardubicích.

Otupělost a vlažnost, která vystřídalala vztek z roku 1939, skončila bezmocnými slzami: no, řekněte, co můžeme dělat, čím se chcete bránit? To bylo beznadějně pasivní a Němci se právě do této atmosféry chystali s novým, velkým „socialistickým“ tažením.

Poprava Heydrichova znamenala však mezník velmi jasný. Zde lid začal přemýšlet. Přestalo se plakat a zaťaté pěsti se schovaly hlouběji do kapes kabátů. Proč vlastně Heydrich do Prahy přišel? Jak to dělal v Norsku? Popravy stovek českých lidí ukázaly, kde asi vězelo nebezpečí, proti němuž Němci tak bezohledně vyrazili.

Němci (a kolaboracionisté) snažili se ovšem vysvětlit, že tu nezáleželo na tom, kdo to padl, to mohl být docela někdo jiný, že prostě „naše politická věc měla v Londýně už tak malý politický úvěr, že se muselo jednoduše něco udělat“. Oficiálně, v tisku, v rozhlase, zase naznačovali, že právě Heydrich to byl, kdo z Němců byl kvalifikován získat si srdce, nikoli jen ruce, našeho dělníka, a proto musel zmizet.

Tato nouzová propaganda byla však dvousečná. Tohle lidé velmi snadno pochopili, protože se jim to zdálo být neobyčejně logickým vysvětlením. Podvědomý stud, že skutečně neucínili vše, aby náš (nepřestali přece nikdy myslet na republiku) „politický úvěr“ v zahraničí zůstal neotřesen, se projevil tentokrát docela silně.

„Ano, tohle udělali ti v Londýně, proto, že se už nemohli dívat, jak my tady pomalu blbnem.“ (Doslova tak se mluvilo.) Na vzdechy a pláč po Lidicích a nepřestávajících popravách se odpovídalo: „Ano, ale Heydrich byl vrah vysoce kvalifikovaný a stačil na zničení národa celého.“ To už bylo dobré. Proto byl Heydrich mezníkem, a proto je lid nyní doma připraven, pevný a čeká.

Politický program: Podle mého mínění není zatím mezi lidem doma konkrétního politického programu, k němuž by se analogicky přešlo na konci války. Všecko úsilí směřuje zatím stále jen na zničení Německa a jen málo si lidé uvědomují, že v tom ještě není nic konstruktivního. Všeobecně by se však mohlo říci, že „Beneš je program“.

Dnes už i lidé nejružnějších politických směrů, kteří stáli v docela ostrém ideologickém rozporu proti prezidentovi, myslí jinak. Mnozí dokonce i jinak mluví. A to je doma velmi důležité: omlouvá to tak trochu ty, kteří se za svou politickou minulost stydí, a dodává to myslí a odvahu k poctivému přiznání. Směřuje to.

5 Srov. např. Jaroslav KOHOUT (ed.): *T. G. Masaryk: Hitlerovo krédo*. HaV 2006, č. 3, s. 101–104. Jan ŠACH (*1970), *Poválečný stranicko-politický systém v představách domácího odboje v roce 1939*. HaV 1997, č. 6, s. 35–56. Václav VRABEC, *Vznik myšlenky odsunu Němců v domácím odboji*. Dějiny a současnost 1990, č. 1, s. 50–53.

Komunisté se radují z vyslovené upřímného přátelství se Sovětským svazem; „naši bojují v Rusku, SSSR získává (konečně) přátele, skutečné přátele ve světě, vliv Ruska bude jistě i u nás znatelný“. Lidem z bývalých pravicových táborů vyhovuje, že máme dobré vztahy k Rusku, které konec konců už opustilo cestu svého politického internacionalismu, mluví se o Rusku slovanském. („Kdyby se dnes probudil dr. Kramář, možná, že by měl velkou radost,“ řekl mi v Praze staříček pán s bílou bradkou po jedné z presidentových řečí v BBC, o níž jsem mu referoval).

Doma se věří, že nová republika bude dobrá. Lepší. Snahy na vytvoření Československa jako mostu, „tmelící činitel mezi východem a západem“ mají doma největší pochopení.

Ovšem, nikoli jako stát nárazníkový. (Vůči Angličanům jsou lidé doma stále ještě nedůvěřiví a vliv Ruska nezdá se našemu drobnému kapitálu už tak nebezpečným, a vůbec ne nepřijatelným). Koncepce česko-polské aliance byla doma chápána jako pokus o zřízení státu nárazníkového, a proto to bylo velmi nepopulární.

„Chceme být poctivým prostředníkem, nikoli policajtem strany jedné,“ se říkalo. Myslím, že by se tak mluvilo i v případě, kdyby nebylo jisté animosity vůči Polákům pro jejich politiku před válkou, zásahu do událostí kolem Mnichova a dnešní rozpoltnosti. Nechuť vůči Polákům je velmi značná.

Zestátnit veliký kapitál, průmysl a všechno, co by mohlo stát posílit, nebo ohrozit.

Zrušit důchody, které hodnoty netvoří. (Prakticky: uvalit na ně tak velkou daň, takže samy přejdou brzy do rukou státu, čímž zaniknou).

Práci, která hodnoty tvoří, učinit povinností a chudobu hanbou. Nikoli hanbou toho chudého, ale hanbou společnosti, která trpí, aby člověk buď práci neměl, nebo bez práce žil.

Při subvencích, sanacích a podporách žádat záruky. Stát musí mít snahu být spíše věřitelem než dlužníkem.

Založit nové školství, které by nejen učilo, ale hlavně vychovávalo. K smyslu pro odpovědnost vůči sobě a všem. K státu. Stát musí být silný, má-li zůstat sociálně spravedlivý.

Kontrolu veřejného života a správu veřejných věcí založit směrem zdola. (Obec, okres, země, stát). Přísný stát.

Všemi silami bránit vznikání nových politických stran. „Budou komunisté, všichni ostatní socialisté v jednom bloku, agrárníci a čtvrtou, poslední stranou budou „páni“. Všichni ostatní, hlavně lidovci a živnostníci, najdou určitě v některé ze čtyř své místo. Bude-li málo stran, bude stát silný. Je-li stát silný, nepotřebuje například živnostník své politické zastoupení zvlášť. Daří se mu dobře, může-li u něho občan nakupovat. A klerikálové zmizí, protože ten je buď proletář, agrárník, nebo „pán“. Tak všelijak se hovořilo a přemýšlelo doma mezi malým lidem všech druhů.

Celkem však lze říci, že konkrétního politického programu není. Opakuji – je to velmi důležité – programem je „Beneš a naši v Londýně“. Proto také všechny zprávy o některých obtížích naší vlády, které sem tam doma proskočily, působily dost znepokojivě.

Slovensko: Původní zatrpkllost vůči Slovákům se zmírnila, jakmile bylo zřejmé, že Slovenský stát má asi tolik svobody jako Háchova vláda či Protektorát autonomie.

Nicméně, zůstal pocit dost nepřijemný, že jsme snad opravdu česko-slovenští. „Není pravda, že Češi a Slovinci jedno jsou.“

„A proto nechť Slovinci dostanou v nové republice tolik autonomie, kolik jí unesou. Ať se tuží.“ Ovšem – stát a armáda mimo, nad autonomií.

Sudetští Němci: „Vyhladit, vytráskat, vyhnat.“ Při poznámce o praktické neproveditelnosti takového řešení lidé

Státní prezident Emil Hácha mezi lidmi na Novotného láve v Praze v roce 1941.

FOTO: sbírka Prokopa Tomka

obvykle zuří. „Není přece možné, ještě jednou se s nimi takto mazat.“

Mírnější (a nejmírnější) doporučují soustavnou a nesmlouvavou politikou v pohraničí tento problém odstranit během 20–50 let, dříve než Němci zase něco vyvedou. „Ale odstranit se musí.“

O zastoupení Němců v naší zahraniční vládě se všeobecně věří, že je to „jen tak na oko, teď kvůli Anglii. Ale potom se to vyřídí.“

Jakkoli se zdají podobné úvahy naivními, je jisté, že otázka sudetských Němců, je u nás doma otázkou zásadní. Zřejmé je také, že tento problém je jedním z důvodů, proč mínění lidu se stále poněkud příznivější SSSR než Anglii.

A všechny ústupky, které snad republika bude v tomto smyslu v zájmu vztahů k cizině nucena učinit, narazí doma určitě na živelný odpor.

V době presidentovy cesty do Moskvy mluvil jednou přítel Pešek (Emil, přednosta berního úřadu v Prešticih u Plzně) na návštěvě v Lokti s dvěma dělníky. Měli velkou radost: Du, schau mal her, Beneš ist in Moskau. Druhý rovněž si zamlul ruce a významně poznamenal: Endlich. Na Peškovu otázku, jak to v Sudetech vypadá, řekl jeden Dobře. Rychle pak odešli. Báli se prý.

Židé: „Tohle byl jediný Hitlerův tah, který nám neškodil,“ říká se všeobecně ve všech vrstvách. Jinak však se tato nálada neprojevuje. Němcům se nepodařilo pošvat náš lid proti židům.

Tady se projevil náš člověk, který neměl celkem k židům nikdy zvláštních sympatií, jako gentleman: „Otřít se špatně o žida je dneska hrozná lehká věc. A bít chudáka, který se nemůže bránit, je lumpárna.“ Ve skrytu duše se sice tak trochu radoval, že také na ně „zase jednou trhlo“, ale sám by se byl k tomu nesnížil.

Židé sami mohou dokázat, že naši lidé zůstali vůči nim slušní a že se jim pomáhalo. Ovšem, hlavně proto, že jejich neštěstí způsobili Němci.

Židé, vyštvaní z domova, se mohou klidně vracet domů; zvláště malí a „čeští židé“. Budou ale muset v Praze mluvit česky a možná i v Liberci. A okolnost, že mnoho bohatých židů, hlavně těch nejbohatších, se domů ať už z jakéhokoli důvodu nevrátí, zanechá v duši našeho lidu dojem, mírně řečeno, chladný. „I my jsme zkusili své,“ se říká, „a oni vlastně nebyli pořádnými Čechy nikdy.“

Josef Fiřt – stručný životopis

Josef Fiřt se narodil 11. listopadu 1908 v Přísečnici manželům Josefu Fiřtovi a Anně, rozené Schacherlové. Měl dvě sestry, Annu a Karlu, narozené v letech 1902, respektive 1912. V Přísečnici vychodil pět tříd obecné školy, poté absolvoval dvě třídy reálky v Příbrami a dvě třídy živnostenské školy pokračovací v Jincích. Od 24. března 1924 do 24. března 1927 se u firmy Moritz Arndt v Čeňkově vyučil strojním zámečníkem. Poté pracoval jako tovaryš u firmy F. Chvála v Praze-Vršovcích, odkud přešel do strojírní Wohanka v Příbrami. Od ledna 1928 pracoval u Československých státních drah jako pomocný dělník. Domovskou příslušnost měl v Hluboší v okrese Příbram.

FOTO: ABS

Do branné moci republiky československé byl odveden 1. června 1929 a 1. října 1929 nastoupil prezenční službu jako vojín u 4. telegrafní roty (rádiové) telegrafního praporu 1 v Kutné Hoře. V letech 1929 a 1930 absolvoval poddůstojnickou školu praporu. Na svobodníka byl povýšen 1. dubna 1930, na desátníka 1. července 1930 a po povolení další činné služby získal 1. dubna 1931 hodnost desátník dělesloužící a 15. června 1931 hodnost četař dělesloužící. Od 30. listopadu 1931 byl přemístěn k náhradní rotě telegrafního praporu 1 v Turnově jako radiotelegrafista.⁶

Zpravodajské 2. oddělení Hlavního štábu řídilo pracoviště rádiového odposlechu, jež fungovala v rámci tzv. cvičné radioelektrické sítě a měla k dispozici dvě ústředny, třináct stálých a dvě pohyblivá stanoviště. Byly organizovány jako Cvičné radiotelegrafní stanice I až IX, podřízené Ústředně cvičných radiotelegrafních stanic v Praze.⁷ Od 2. března do 26. září 1932 působil Josef Fiřt jako radiotelegrafista u cvičné radiostanice Ruzyně a od 27. září 1929 do 30. července 1933 ve stejné funkci u cvičné radiostanice VI/1.⁸ Josef Fiřt se tak stal vojenským zpravodajcem. Do školy pro rotmistry telegrafního vojska při vojenském telegrafním učilišti, oddělení radiotelegrafů v Turnově nastoupil 1. srpna 1933. Školu absolvoval s prospěchem velmi dobrým, s pořadím 2. z 21 a 1. prosince 1934 byl jmenován rotmistrem telegrafního vojska z povolání u telegrafního praporu 1 a současně ustanoven radiotelegrafistou cvičné radiostanice II/1 v Liberci. V roce 1934 absolvoval zaměřovací a naslouchací radiokurs. Byl výtečně hodnocen, kromě vlastní vojenské kvalifikace jako radiotelegrafista byl též cyklista, motocyklista, řidič motorových vozidel (od roku 1937 s civilním vůdčím listem), lyžař, plavec, sokol a výborně ovládal německý jazyk.⁹ Byl také ve svém volném čase radioamatérem s volacím znakem OK1FJ.¹⁰

Od 15. února 1937 byl zařazen jako radiotelegrafista-naslouchač cvičné radiostanice IV v Mladé Boleslavi. Po svolení vojenských úřadů se 3. července 1937 oženil se slečnou Růženou Volencovou. Jeho manželka byla zaměstnána jako úřednice u poštovního a telegrafního úřadu. Josef Fiřt

22. července 1938 vystoupil z církve římskokatolické a po určité době se deklaroval bez vyznání. Za mobilizace v roce 1938 působil stále u cvičné radiostanice IV v Mladé Boleslavi. Po 16. březnu 1939 setrval mimo činnou službu do umístění ve státní správě a 30. června 1939 byl propuštěn ze svazku čs. armády.

Dnem 1. července 1939 byl převzat do Vládního vojska, kde jej přidělili k 6. praporu v Hradci Králové. Činnou službu u 6. praporu nastoupil 26. září 1939 a byl zařazen jako zástupce velitele spojovací čety, radiotelegrafista (naslouchač) účetní setniny. Působil též jako učitel němčiny a učitel tělesné výchovy. Také u Vládního vojska byl výtečně hodnocen. V roce 1940 složil v Polici nad Metují zkoušku z učiva 4. třídy měšťanské školy. Dne 16. srpna 1940 byla dosavadní hodnost rotmistr přejmenována ve Vládním vojsku na strážmistra, což se týkalo také Josefa Fiřta. V osobním životě jej postihla tragédie: 30. dubna 1939 se manželům Fiřtovým narodil syn Slavoj, který skonal záhy po narození, 22. května 1939. Také druhý potomek manželů Fiřtových, syn Jan, narozený 14. března 1942, zemřel již 8. dubna 1942 a manželství zůstalo bezdětné.

Josef Fiřt vstoupil 11. dubna 1942 do československé církve. Jeho služba ve Vládním vojsku probíhala poklidně. Od 4. roty 6. praporu byl 24. května 1943 v hodnosti strážmistra přidělen správě materiálu hospodářské správy praporu. Razantní změnu přinesl až 24. květen 1944, kdy odešel k vykonávání služby mimo hranice protektorátu u hospodářské správy zasazeného praporu 6, pomocné čety (4./6. roty).¹¹

Podstatně dramatičtější byla jeho souběžná činnost v odboji. Již na jaře 1939 jej kontaktoval rtm. František Franěk s cílem pozdějšího využití výcviku a znalostí rtm. Fiřta pro účely odboje. Po zatčení rtm. Fraňka na přelomu let 1939 a 1940 ztratil rtm. Fiřt na odboj spojení. Koncem roku 1942 se s čet. Josefem Chourem, též z Vládního vojska, zapojil do činnosti skupiny kolem Karla Kavky v Hradci Králové, pro kterou na jaře 1943 sestavil vysílač a pokoušel se neúspěšně o spojení se zahraničím. Poté se skupina rozpadla. Přes rtm. Karla Hradila se 6. dubna 1944 seznámil s Josefem Šabatou, což bylo krycí jméno npor. Josefa Šandery, velitele paravýsadku BARIUM. Pro velitele skupiny BARIUM opatroval pod krycími jmény Jan Zeman a Václav Loskot informace z prostředí Vládního vojska, umožňoval mu přespání ve svém bytě a předvedl mu též svůj vysílač. Npor. Šandera ale dal přednost dalšímu využívání vlastní radiostanice Šimandl. Poté, co se rtm. Fiřt dozvěděl, že byl určen pro zasazení v Itálii, měl v úmyslu zběhnout ještě na protektorátním území a odejít do ilegality. Podle vlastních slov jej ale ve vlaku přešla odvah a se 6. praporem dojel až do Itálie.¹²

V Itálii byl 6. prapor Vládního vojska od 28. května 1944 umístěn nejprve v Cremoně, od 11. června 1944 byl přesunut do Vale d'Ossola, severně od Milána. Zde zaujal postavení na cca 60 km úseku železniční trati Arona – Domodossola, kde mezi stanicemi Meina a Villadossola střežil mosty, tunely a nádraží. Hospodářská správa praporu, ke které byl přidělen Josef Fiřt, byla i se zásobovacím skladem umístěna v Aroně. Rtm. Fiřt navázal 30. června 1944 spojení s italskými partyzány a 4. července 1944 k nim zběhl. Ve Vládním vojsku byl od 5. července 1944 veden jako nezvěstný z prostoru zasazení. V následujících dnech se účastnil organizování zběhnutí dalších částí

6 VÚA–VHA, fond kvalifikačních listin, Fiřt Josef, *1908. VÚA–VHA, Osobní spis č. 806471, Fiřt Josef 11. 11. 1908.

7 Stanislav KOKOŠKA, *Československé vojenské zpravodajství v roce 1938*. In: Sborník VA Brno, řada C–D, ročník 1999, číslo 2, s. 97–103. Michal BURIAN – Jiří RÝC, *Historie spojovacího vojska*. MO–AVIS, Praha 2007, s. 71. Za laskavé konzultace, týkající se naslouchací sítě 2. oddělení Hlavního štábu, děkuji kolegovi Karlu Strakovi.

8 VÚA–VHA, Osobní spis č. 806471, Fiřt Josef 11. 11. 1908.

9 VÚA–VHA, fond kvalifikačních listin, Fiřt Josef, *1908. VÚA–VHA, Osobní spis č. 806471, Fiřt Josef 11. 11. 1908.

10 ABS, 2M, 10807. Též: Vítězslav HANÁK, *Čeští a moravští radioamatéři – vysílači proti nacismu 1939–1945*. AMA magazín, ročník 4, č. 5, duben 1995, s. 3–10.

11 VÚA–VHA, fond kvalifikačních listin, Fiřt Josef, *1908. VÚA–VHA, Osobní spis č. 806471, Fiřt Josef 11. 11. 1908. VÚA–VHA, fond Kartotéka Vládního vojska, Fiřt Josef.

12 ABS, 305-407-3, Nedatovaná zpráva Josefa Fiřta o činnosti v odboji. Podle formulací v textu byla pořízena na konci roku 1944 ve Spojeném království. K paravýsadku BARIUM viz VÚA–VHA, VHA 37-310. Viz též Jan BŘEČKA, *Vzpomínka na BARIUM a Velkého Josefa*. HaV 2006, č. 1, s. 40–52, kde je uvedena i další literatura. Též Vítězslav HANÁK, *Čeští a moravští radioamatéři – vysílači proti nacismu 1939–1945*. AMA magazín, ročník 4, č. 5, duben 1995, s. 3–10. Za laskavé konzultace, týkající se skupiny BARIUM, děkuji kolegovi Zdeňku Špitálníkovi.

6. praporu. Po působení v partyzánském oddílu „Svoboda“, kde velel četě, překročil 16. července 1944 hranice do Švýcarska.

Josef Fiřt byl s dalšími vládními vojáky ve Švýcarsku umístěn nejprve do utečeneckého tábora v Oltenu, odkud byl již 19. července přemístěn do karanténního tábora v Büslerlachu. Odtud 23. července 1944 kontaktoval čs. vyslance Dr. Kopeckého se žádostí, aby II. odbor MNO v Londýně nechal prostřednictvím zahraničního vysílání BBC odvysílat smluvené kódové heslo pro (tehdy již) kpt. Šanderu „Zeman je bezpečí“.¹³ Zpráva se k adresátovi v protektorátu evidentně dostala, protože v depeši ze 4. září 1944 kpt. Šandera žádal vysazení Josefa Fiřta (Zemana), vybaveného další vysílačkou Šimandl, do protektorátu.¹⁴ Vojská rádiová ústředna nicméně 21. září 1944 kpt. Šanderu informovala, že Zeman je ještě ve Švýcarsku a jeho příjezd bude ohlášen.¹⁵ Z Büslerlachu byl Josef Fiřt 8. srpna 1944 převezen do zvláštního zajateckého tábora pro Čechoslováky ve Wittenbachu-Kronbühlu, kde 19. srpna 1944 před čs. vyslancem Dr. Kopeckým podepsal přihlášku do československé zahraniční armády. Transport Čechoslováků do Anglie vyrazil z Wittenbachu 15. října 1944. Po železniční putoval přes Ženevu, Grenoble a Avignon do Marseille, poté 21. října 1944 lodí do Neapole, kde tři týdny vyčkával sestavení konvoje do Spojeného království. Konvoj vyplul 20. listopadu 1944 a do přístavního města Glasgow dorazil 2. prosince 1944. Týž den byl Josef Fiřt v Southend-on-Sea prezentován u Náhradního tělesa čs. zahraniční armády.¹⁶

Mezi 2. a 12. prosincem 1944 podal Josef Fiřt 2. oddělení Hlavního štábu v Londýně výše editovanou zprávu o vývoji veřejného mínění v protektorátu. V prosinci 1944 také sepsal generálu Moravcovi zprávu o svých kontaktech s parašutisty ve vlasti a podílel se na prověřování dalších příslušníků Vládního vojska pro výsadkové operace do protektorátu. Pro obtížné skupiny BARIUM doma a pro svůj vysoký věk už ale do operačního nasazení zařazen nebyl.¹⁷ Sám Josef Fiřt to po letech vysvětloval tím, že jej důstojníci z bývalého 6. praporu Vládního vojska u generála Moravce pomluvili, že se u italských partyzánů prohlásil komunistou.¹⁸ Dne 19. ledna 1945 byl rtm. Fiřt zařazen ke spojovací rotě Československé samostatné obrněné brigády, nasazené tehdy na frontě u Dunkerque ve Francii a v Belgii, a 14. února 1945 odjel do pole. S brigádou se vrátil do vlasti 19. května 1945.

V osvobozené vlasti byl ponechán v činné službě. Dnem 25. července 1945 byl přidělen k Hlavní správě Obranného zpravodajství (od 1. května 1946 přejmenované na 5. oddělení Hlavního štábu a v roce 1950 na Hlavní informační správu), tedy k vojenské kontrarozvědce, kde působil jako velitel radiočety. Od 13. července 1945 se v Československé armádě změnil název stavovské skupiny telegrafního vojska na spojovací vojsko a tato změna se týkala také nyní již rotmistra

spojovacího vojska Josefa Fiřta. Dále povýšen byl 22. září 1945 na štábního rotmistra spojovacího vojska s účinností od 1. srpna 1945 a pořadím od 7. března 1945 a týž den také na praporčíka spojovacího vojska s účinností od 1. září 1945 a pořadím od 7. března 1944. Od října 1945 se stal radiotelegrafistou radiostanice zřízené pro československou delegaci u Mezinárodního soudního tribunálu v Norimberku a od 1. února 1946 i jejím velitelem. S tím patrně souviselo též jeho povýšení na poručíka spojovacího vojska ke stejnému dni. Z Norimberku se vrátil do vlasti 30. září 1946. Na nadporučíka byl povýšen 1. března 1947. V roce 1947 absolvoval Kurz obranného zpravodajství a v témže roce mu bylo velitelem spojovacího vojska uděleno pochvalné uznání III. stupně na návrh mimořádného vyslance a zmocněnce ministra gen. Dr. Bohumila Ečera. Vždy byl velmi dobře hodnocen jako nadaný, velmi inteligentní, dobré paměti a rychlého postřehu, s výtečnou kvalifikací. Hovořil německy a anglicky. Dne 31. října 1948 byl přemístěn kmenově ke 4. spojovacímu pluku v Turčianském svätém Martine, s určením ke Spojovacímu učilišti v Novém Meste nad Váhom jako důstojník obranného zpravodajství. Dne 11. prosince 1945 obdržel služební kategorii důstojníka absolventa Vojenské akademie. Na konci roku 1948 byl přednostou skupiny B (operativní a pátrací) plk.děl. Richardem Misíkem hodnocen jako „politicky velmi vyspělý se zaměřením k lidově-demokratickému zřízení. V únorových událostech přesvědčivě hájil požadavky lidu.“¹⁹ Přestože v osobní kartě Ministerstva vnitřní má v kolonce „členství v KSČ“ uvedeno „zatím bezpartijní, do vyřízení“,²⁰ o jeho členství v KSČ není záznam.²¹ Ministerstvo národní obrany udělilo Josefu Fiřtovi 25. května 1948 dekretem č. 12 837 statut československého partyzána. Za činnost v Itálii obdržel dva italské odznaky *Corpo Volontari della Liberta*. Ministerstvo národní obrany mu 5. ledna 1949 udělilo osvědčení o účasti na zahraničním odboji podle zákona č. 255/1946 sb. Stal se členem Svazu protifašistických bojovníků a též funkcionářem Svazu československo-sovětského přátelství. Na kapitána byl povýšen 1. října 1949. Další povýšení Josefa Fiřta však z příkazu Hlavní informační správy nebylo v lednu 1951 doporučeno. Tehdy

FOTO: VÚA-VHA

Nadporučík Josef Šandera, velitel paraskupiny BARIUM.

- 13 Jindřich MAREK: *Háchovi melody boys*. Svět křídel, Cheb 2003, s. 83–100. Archiv Národního muzea (ANM), Rukopis 1423, Josef Fiřt, Zpráva o zběhnutí části někdejšího vládního vojska v Itálii v létě 1944. Sepsána na žádost Jaroslava Horského, pracovníka ČSPB v březnu 1965. Za laskavé konzultace, týkající se 6. praporu Vládního vojska, děkuji kolegovi Jindřichu Markovi.
- 14 J. BŘEČKA, *Vzpomínka na BARIUM a Velkého Josefa*, s. 45. Též NA, fond Paměti bojovníků, i. č. 3558, Vítězslav HANÁK, *BARIUM a MARTA. Pohled na rádiový provoz, vedený Vojenskou rádiovou ústřednou na území Velké Británie v době od 19. dubna 1944 do 16. ledna 1945 s rádiovou stanicí skupiny BARIUM – MARTA a edice telegramů vyměněných mezi oběma stanicemi*. Rukopis, Jaroměř 1995.
- 15 NA, fond Paměti bojovníků, i. č. 3558, V. HANÁK, *BARIUM a MARTA*.
- 16 ANM, Rukopis 1423, Josef Fiřt, Zpráva o zběhnutí části někdejšího vládního vojska v Itálii v létě 1944. Též VÚA–VHA, fond 24, 24-7/15, fol. 212 až 215.
- 17 ABS, 305-407-3, Nedatovaná zpráva Josefa Fiřta o činnosti v odboji. Též ABS 302-286-1, fol. 176–185. VÚA–VHA, fond 37, 37-18-136.
- 18 ANM, Rukopis 1423, Josef Fiřt, Zpráva o zběhnutí části někdejšího vládního vojska v Itálii v létě 1944.
- 19 VÚA–VHA, fond kvalifikačních listin, Fiřt Josef, *1908. Jan ŠTAIGL – Pavel MINÁŘIK, *Dislokácia a krycie čísla jednotek, útvarov a zariadení čs. armády a vojsk ministerstva vnútra na Slovensku 1945–1992*. Vojenský historický ústav, Bratislava 2014. Za laskavé konzultace k tomuto období kariéry Josefa Fiřta a zejména za rozluštění dobových zkratk děkuji kolegům Ivo Pejčochovi, Janu Šachovi (*1975) a Prokopu Tomkovi.
- 20 ABS, osobní evidenční karta 64 a osobní evidenční karta příslušníka resortu MV na jméno Josef Fiřt.
- 21 Laskavé sdělení PhDr. Aleny Šimánkové z 15. 9. 2017 o negativním výsledku šetření v Národním archivu ve fondu ÚV KSČ – členská evidence na jméno Josef Fiřt, nar. 11. 11. 1908.
- 22 VÚA–VHA, Osobní spis č. 806471, Fiřt Josef 11. 11. 1908.
- 23 ABS, osobní evidenční karta 64 a osobní evidenční karta příslušníka resortu MV na jméno Josef Fiřt. Každý z těchto dvou dokumentů uvádí jiné datum.
- 24 ABS, osobní evidenční karta 64 a osobní evidenční karta příslušníka resortu MV na jméno Josef Fiřt.
- 25 VÚA–VHA, Osobní spis č. 806471, Fiřt Josef 11. 11. 1908.
- 26 VÚA–VHA, fond Komise dle zákona 255/1946 sb., čj. 100823/48.

jej začínala dohánět perzekuce bývalých vládních vojáků a vojáků čs. zahraniční armády na Západě. Bez vlivu nebylo patrné ani to, že obě sestry jeho matky byly jako Němky provdané za Němce odsunuty v roce 1947 do Německa. Nepomohlo ani hodnocení jeho nadřízených, kteří konstatovali, že ve výkonu služby, charakterizované hlubokým politickým uvědoměním, byl nekompromisní vůči všem nepřátelům lidu, pracoval neúnavně bez ohledu na čas, své osobní zájmy a pohodlí stavěl úplně do pozadí a jeho výkon služby i pracovní morálka byly příkladné. A nadřizená místa neocenila ani obvinění, které vznesl v osobním dotazníku z roku 1949, že generál František Moravec měl vydat paraskupinu BARIUM gestapu pro její styky s komunistickým odbojem.²²

Vojenská kontrarozvědka se 1. dubna 1951 stala pod názvem Velitelství vojenské zpravodajské služby součástí Státní bezpečnosti, jejímž příslušníkem se tak stal i Josef Fiřt. Od 9. srpna 1951 působil jako orgán zpravodajské služby u 1. spojovacího pluku v Praze. Z Vojenské kontrarozvědky byl uvolněn 4. či 10. dubna 1953 pro službu řadovou²³ a dnem 1. června 1953 byl přeložen do zálohy po dosažení věkové hranice pro důstojníky z povolání.²⁴ Skutečným důvodem, podle kádrového vyhodnocení od mjr. Josefa Krýsla ze 13. dubna 1953, byla však činnost Josefa Fiřta za okupace a „nevyjasněné členství v KSČ, které ztratil v roce 1945 a dosud nenabyl“. Co měl mjr. Krýsl touto enigmatickou větou na mysli, není z dostupných pramenů zřejmé. Svě uvolnění z vojenské kontrarozvědky, o kterém se dozvěděl právě 13. dubna 1953, bral Josef Fiřt velmi úkorně. V týdnu po 13. dubnu 1953 byl povolán k osobnímu rozhovoru na Hlavní kádrovou správu MNO, kde mu škpt. Krbec oznámil, že u spojovacího vojska pro něj není umístění, a poradil mu, aby si sám podal žádost o propuštění do zálohy. Na dalším setkání 5. května 1953 dal již škpt. Krbec kpt. Josefu Fiřtovi k podání žádosti závazný termín do 12.00 11. května 1953. Kpt. Josef Fiřt se pokusil svůj osud zvrátit ještě 8. května 1953 v rozhovoru se zástupcem náčelníka

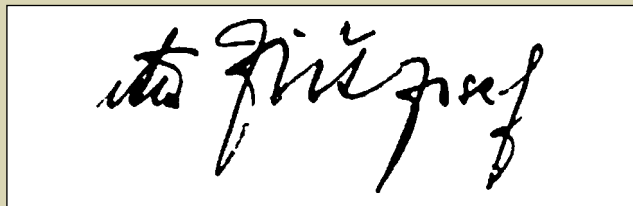

FOTO: ABS

Podpis rotmistra Josefa Fiřta.

Hlavní kádrové správy, plk. Sedláčkem, ale bezvýsledně. Žádost o odchod do zálohy nakonec podat odmítl. Zdůvodnil to tím, že by to považoval za dezerci od poctivé práce při zabezpečování armády proti živilům nepřátelským a protilidovým. Požádal ještě 16. května 1953 o výjimečné započtení doby své služby ve Vládním vojsku do nároku na zaopatřovací a odpočívací požitky, čemuž MNO vyhovělo.²⁵

Josef Fiřt žil tehdy s manželkou v Praze, v Lužické ulici č. 7. Jeho další osudy po odchodu do zálohy nejsou známy. Nicméně ještě v roce 1976 mu bylo zcela nesmyslně odňato osvědčení o účasti na zahraničním odboji podle zákona č. 255/1946 sb. Extenzivním výkladem zákona dospěl 2. února 1976 plk. Václav Petras k závěru, že osvědčení by mělo být prohlášeno za neplatné, protože služba Josefa Fiřta ve Vládním vojsku představovala zákonnou překážku pro jeho vydání. Přestože v září 1948, kdy žádost o osvědčení podával, předložil Josef Fiřt mimo jiné i potvrzení MNO – Hlavního štábu, že proti němu není z hlediska státní a politické spolehlivosti námitek a působí v činné vojenské službě jako důstojník z povolání, a navíc, jak bylo výše uvedeno, mu bylo v roce 1953 výjimečně povoleno započítat dobu strávenou ve Vládním vojsku do služební doby, schválil Petrasovo diletantské rozhodnutí i náčelník revizního oddělení plk. RSDr. Vladimír Křepelka. Jestli byl Josef Fiřt v té době ještě naživu, z tohoto spisu bohužel nevyplývá.²⁶

SFC Josef Fiřt's Report about Public Opinion in the Protectorate between 1939–1944

By Tomáš Jakl

Josef Fiřt was born on November 11, 1908. In 1929 he was drafted into Czechoslovak Army and from 1939 he served as a wireless operator – eavesdropper with the eavesdropping network of the 2nd (Intelligence) Department of the Czechoslovak Main Staff. After the Nazi occupation, he remained in the service of the protectorate Government Army and at the same

Mgr. Tomáš Jakl (1972)

vystudoval obor archivnictví na FFUK (1997). V letech 1997–2002 zaměstnan v Archivu hlavního města Prahy, kde od roku 1999 pracoval jako vedoucí úseku správy dat digitálního informačního systému. Od téhož roku také na částečný úvazek odborný pracovník v oddělení pro dějiny druhé světové války ÚSD AV

ČR. Od roku 2002 vědecký pracovník VHÚ Praha. Zabývá se moderní historií českých zemí, zvláště obdobím obou světových válek.

time, already since 1939, he worked in the resistance. From April, he was working with the paratrooper group BARIUM, which was dispatched from the UK. After the transfer of the Government Army into Italy in May 1944, Josef Fiřt defected in June 1944 to Italian partisans. He crossed to Switzerland and in 1944 he arrived in the UK, where he enrolled into Czechoslovak exile Army with which he returned to his homeland in May 1945.

In December 1944, he submitted a report to the Czechoslovak exile Ministry of National Defence, which analysed the development of the public opinion and German propaganda operations on the Czech territory between March 1939 and May 1944. His report, which was not influenced by the knowledge of the outcome of the War, provides a very interesting and valuable insight into the Protectorate atmosphere.

Tomáš Jakl (born 1972)

read archival studies at the Faculty of Arts of Charles University. In 1997–2002 he was employed in the Prague City Archive, where from 1999 he worked as head of digital information system data administration. From the same year he also worked part-time as a research assistant in the department for the history of the Second World War at the Institute of Social History of the Czech Academy of Sciences. Since 2002 he has been a research officer at the Institute of Military History in Prague. He specialises in the modern history of the Czech Lands with a focus on the period of both world wars.